

เล่าสู่กันฟังจากงานวิจัย

วินัย เมฆดำ

แนวคิดการส่งเสริมและพัฒนา กระบวนการแบบมีส่วนร่วม เพื่อสร้างเกษตรกรรุ่นใหม่

จากกรอบนโยบายและทิศทางการพัฒนา
เกษตรกรประเทศในระยะที่ผ่านเน้นหนักในกระบวนการ
พัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นสำคัญ โดยมีความ
มุ่งหวังเพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนคือการพัฒนา
เกษตรกรให้เกิดความรู้และทักษะความสามารถในการ
จัดการตนเอง ลดภาระการพึ่งพาจากภาครัฐ ในขณะที่
เดียวกันสามารถสร้างความเป็นผู้นำการเปลี่ยนแปลง
ในชุมชนด้วยอีกทางหนึ่ง กล่าวคือ นอกจากเป็นผู้
ระดับการผลิตในไร่นาของตนเองที่ได้จากการใช้ความ
รู้แล้ว ยังต้องเป็นผู้ที่สามารถถ่ายทอดความรู้และ
ประสบการณ์นั้นไปยังผู้อื่นได้อีกด้วย

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ได้ระบุประเด็นการสร้างและพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่ไว้เป็นวาระสำคัญ โดยได้ให้ความสำคัญกับการใช้กลไกการส่งเสริมและถ่ายทอดความรู้ลงสู่ตัวเกษตรกรให้เกิดความยั่งยืน และเป็นต้นแบบในการสร้างความเชื่อมั่นให้คนรุ่นใหม่สนใจเข้าสู่อาชีพเกษตรกรรม ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องตระหนักถึงการพัฒนาเกษตรกรที่สอดคล้องกับแนวทางดังกล่าว โดยใช้หลักคิดของการพัฒนาที่ตัวคน หรือตัวเกษตรกรให้มีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการการผลิตในไร่นาของตนเองได้ ตลอดห่วงโซ่การผลิต อย่างไรก็ตาม แนวทางการฝึกอบรมเกษตรกร

ไป เช่น เกิดภัยแล้ง น้ำท่วม หรือศัตรูพืชระบาด เกษตรกรไม่สามารถรับแก้ไขหรือช่วยเหลือตนเองได้

การพัฒนาที่มุ่งแต่ดำเนินการแบบแยกส่วนโดยมิได้ยึด ความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกร หรือมิได้ให้เกษตรกรเข้ามามี “ส่วนร่วม” นั้น ส่งผลให้เกิดความล้มเหลวในการสร้างความมั่นคงในอาชีพของเกษตรกร เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบขาดความมั่นใจ ดังนั้น การพัฒนาอาชีพเกษตรกรอย่างยั่งยืนจึงต้องกำหนดรูปแบบ “การมีส่วนร่วม” แนวทางในการพัฒนาดังกล่าว จำเป็นต้องมีการแสวงหาวิธีการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายและบทบาท

ในอดีตที่ผ่านมาแม้ยังคงใช้แนวทางการฝึกอบรมโดยเจ้าหน้าที่รัฐ ซึ่งเป็นการกำหนดเนื้อหาและหลักสูตรการฝึกอบรมจากส่วนกลาง ซึ่งอาจไม่สอดคล้องและตรงกับความต้องการที่แท้จริงของเกษตรกรได้ และอาจยังไม่ใช้รูปแบบที่เหมาะสมนักกับสถานการณ์ปัจจุบัน เนื่องจากยังไม่สามารถทำให้เกษตรกรเกิดการยอมรับและปรับใช้เทคโนโลยีด้วยตนเองได้ ยังคงเป็นลักษณะการส่งผ่านเนื้อหาเชิงบรรยายไปสู่ตัวเกษตรกรเท่านั้น ทำให้ยากต่อการทำความเข้าใจและนำไปปฏิบัติจริง อีกทั้งเมื่อเงื่อนไขต่างๆ ในไร่นาเปลี่ยน

ของเจ้าหน้าที่นักส่งเสริม ที่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดและอุดมการณ์ในการพัฒนา โดยให้มุ่งเน้นการพัฒนาความรู้ให้เกษตรกร กระตุ้นทักษะการคิด การวางแผน และการใช้ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจของตัวเอง เกษตรกรมากกว่าการสนับสนุนงบประมาณหรือปัจจัยการผลิตเช่นที่ผ่านมา “ปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้วัตถุ เป็นผู้สนับสนุนสร้างกระบวนการเรียนรู้” เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ไขปัญหา อันจะส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นในอาชีพ

แนวคิดใหม่นี้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาที่เริ่มปรับใช้ในหลายประเทศ คือ การพึ่งพิงฐานความรู้เพื่อสร้างความได้เปรียบในการผลิตและแข่งขัน พร้อมกับการแสวงหาโอกาสทางการตลาดใหม่ๆ มากกว่าที่จะพึ่งพาฐานทรัพยากรเป็นหลักเช่นในอดีต อย่างไรก็ตามแนวทางในการพัฒนาดังกล่าว จำเป็นต้องมีการแสวงหาวิธีการที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสม โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายและบทบาทของนักพัฒนาที่จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดและอุดมการณ์ในการพัฒนาที่มุ่งเน้นการพัฒนาคนมากกว่าการพัฒนางาน ปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้บริการเป็นผู้กระตุ้นปลุกประชาชนให้ตื่น และสร้างจิตสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม อุทิศตนสัมผัสใกล้ชิดกับปัญหาของประชาชน เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งหมายถึงเกษตรกรเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง (Involvement) ในการตัดสินใจในการประกอบอาชีพและร่วมดำเนินการแก้ไขปัญหา อันจะส่งผลให้เกิดความเชื่อมั่นและความรู้สึกเกิดความมั่นใจเพื่อให้บรรลุ “การพึ่งตนเอง” ของชุมชน อันเป็นเป้าประสงค์ของการพัฒนาอาชีพอย่างแท้จริง